
TÁJÉKOZÓDÁS

DAG ANCKAR

Skandináv politikatudomány*

VISSZAPILLANTÁS

Svédországban az első politikatudományi tanszéket 1622-ben az Uppsalai Egyetemen alapították, Finnországban pedig, amely akkoriban Svédország része volt, az első tanszéket az Åbo Akadémián mintegy két évtizeddel később, 1640-ben állították fel; Dániában, Izlandon és Norvégiában viszonylag új a politikatudomány.

Annak ellenére, hogy nagy múltra tekint vissza e diszciplína Finnországban és Svédországban, tartalma szegényes. Uppsalában a rektor, *Johan Skytte* adományából jött létre a tanszék, és ezért Johan Skytte az „Ékesszólás és politika professzora” címet kapta. A tanszék első birtokosai azonban nem a politika tanulmányozásával és tanításával foglalkoztak, hanem az első kétszáz évben a legfőbb feladat az ékesszólás és a retorika oktatása volt (Lewin 1985). Az Åbo Akadémián¹ a tanszék első birtokosa, *Michael Olai Wexionius* a politikatudomány területén tevékenykedett és főleg kora politikaelméleti kérdéseivel foglalkozott, de utódai kevésbé intenzíven művelték e tudományágat (Nurmi 1983). Az északi államokban tehát létezett ugyan a politikatudomány, de inkább csak névlegesen.

Szélesebb alapokon csak a 19. század végén és a 20. század elején kezdődött a politika tudományos vizsgálata. 1889-ben a svédországi Lund egyetemén létrehozták a történelem és politikatudomány professzori székét, majd ugyancsak Svédországban a Gothenburgi Egyetemen 1901-ben politikatudományi professzori állás létesült. Az első északi politikatudományi folyóiratot, a *Statsvetenskaplig Tidskrift*-et 1897-ben Svédországban alapították. 1935-ben Stockholmban létesít

* A *European Journal of Political Research* 1991. 20. évf. Nordic Political Science: Trends, Roles, Approaches címmel megjelent tanulmány némileg rövidített változata.

tettek politikatudományi tanszéket, Finnországban 1918-ban az Åbo Akadémián¹ és 1921-ben a Helsinki Egyetemen alapítottak tanszékeket. Az 1940-es években Helsinkiben a Társadalomtudományi Iskolán, a Svéd Közgazdasági Iskolán, majd a Helsinki Egyetemen (1948-ban) létesült tanszék.² 1935-ben megalapították a Finn Politikatudományi Egyesületet, amely inkább önkéntes szerveződésként indult, hogy elősegítse a demokratikus politikai életet és nem annyira a politikatudomány érdekképviselője volt (Paakkunainen 1985: 28–45). A politikatudomány mint hivatás meglehetősen lassan fejlődött. A svéd egyetemekre 1901 és 1950 között összesen 58 politikatudományi doktori disszertációt nyújtottak be (Elvander 1978: 75), Finnországban pedig ugyanebben az időszakban csupán hetet, ebből is kettőt 1950-ben (Anckar 1973: 16). Mindkét politikatudományi közösség – kiváltképp a finn – kicsi maradt, elszigeteltségük sem változott, egymással való kapcsolatuk gyér volt. Az 1930-as években rendeztek néhány találkozót svéd és finn tudósok között (Paakkunainen 1985: 50), de a két közösség tudományos együttműködése nagyrészt egyes tudósok egyéni kezdeményezésére szorítkozott, akik valamilyen okból érdeklődést mutattak a szomszédos ország tudománya iránt (Anckar 1986).

Az 1950-es években és az 1960-as évek elején mindez megváltozott. A második világháborút követően csaknem egyetemeres érdeklődés mutatkozott a politikatudomány fejlődése iránt, amit jelzett például a Nemzetközi Politikatudományi Társaság létrehozása. Erőfeszítések történtek a politikatudomány helyzetének megszilárdítása és támogatása érdekében, és mindez hamarosan a politikatudomány intézményesüléséhez vezetett Európában és a világ más részein (Trent 1978). A terjeszkedés folyamata hatott Skandináviára is. A politikatudomány az északi országokban is elterjedt (Anckar 1988b). Norvégiában az Oslói Egyetemen 1947-ben vezették be tantárgyként. A kezdet szerény volt: 1957-ig csak 42 személy szerzett az egyetemen politikatudományi diplomát (Wyller 1986: 31). Hamarosan a politikai pártokkal és a választásokkal foglalkozó, koncentrált kutatási programok készültek, amelyeket az oslói Társadalomkutatási Intézet indított el és *Stein Rokkan*, a kiemelkedő norvég társadalomtudós és politológus kezdeményezett. Rokkan 1979-ben hunyt el.

Dániában a tudományágat formálisan, egyetemi tantárgyként 1958-ban vezették be az Aarhusi Egyetem Jogtudományi és Közgazdasági Karán, majd egy évvel később két politikatudományi tanszéket létesítettek ugyanazon az egyetemen. Az új egyetemi tantárgy bevezetése részben a Nemzetközi Politikatudományi Társaság megalakulásának, részben pedig annak köszönhető, hogy a dán állami szolgálat felvételi rendszerét új alapokra kellett helyezni (Henningsen–Rasmussen 1966: 255). Izland valamivel később csatlakozott az északi politikatudományi közösséghez, az Izlandi Egyetemen csak 1970-ben vezették be a tudományágat.

Az 1950-es évek végére tehát Izland kivételével az összes északi országban bevezették a politikatudományt. A behaviorista hullám az ötvenes évek végén és a hatvanas évek elején végigsöpört az északi politikatudományon is, majd hamarosan uralkodóvá vált. Nousiainen szerint (1983) a behaviorista mozgalom gyors áttörését Finnországban a legjobban a politikatudomány szilárd hagyományainak hiányával lehet megmagyarázni, s ez kétségtelenül érvényes a dán és a norvég politikatudományra is. Akkoriban „Amerika volt a központ, messianisztikus hévvel kínálta a behaviorizmus ajándékát, mint afféle Marshall-segélyt az elmaradott Európának, beleértve a nagyon fejletlen Dániát is. Mohón elfogadtuk az ajándékot, úgy ahogy volt, bár kissé tűnődünk egyetemes alkalmazhatóságán” (Rasmussen 1985: 320).

Svédországban a behaviorista mozgalom lassabban tört előre. *Olof Ruin* szerint ennek egyik fontos magyarázata, hogy „a svéd politikatudománynak megvolt a saját hagyománya, amire támaszkodhatott, ezért nem érezte annyira a szükségét, hogy igazodjon a kor nemzetközi áramlataihoz, szemben azokkal az országokkal, ahol alighogy megszületett a tudományág” (Ruin 1986: 9). A behaviorista szemlélet némi fenntartásokkal kísért integrációja azonban nem növelte a távolságot a svéd politikatudomány művelői és északi környezetük között. Csak fokozati különbségről volt szó. A többi országhoz hasonlóan a svéd politikatudomány is amerikanizálódott. A változás lassú és fokozatos volt. A régebbi jogi és történeti megközelítést felváltotta a nemzetközi és az adatok tömegét felhasználó szemlélet. A svéd tudósok ugyanolyan keretek között dolgoztak, mint más országok politológusai, ugyanazon elméleti munkák befolyása alatt álltak és általában azokra is hivatkoztak (Ruin 1978: 163). Az ötvenes évek elején nagy programokat szerveztek a politikai magatartás és a tömegtájékoztatás tanulmányozására, és nem szabad elfelejteni, hogy az 1950-es években megjelent behaviorista megközelítés a svéd politikatudományban már nem volt teljesen ismeretlen. Híres előfutára a svéd politikatudományi irodalomban, a kiemelkedő svéd tudós, *Herbert Tingsten* „Politikai magatartás” című klasszikus munkája 1937-ben jelent meg.

A behaviorista áttörés a módszertani és technikai újításokba vetett hit általános optimizmusát hozta magával. A norvég politikatudományt áttekintő esszéjében *Stein Kuhnle* az 1957-es évet a terjeszkedés, az újítás és a differenciálódás évtizedének nyitó éveként jellemezte (Kuhnle 1986: 48). A megállapítás a többi északi országra is érvényes³. A fejleményeket részleteiben itt nem tekinthetjük át, az érdeklődő olvasó tájékozódhat a Skandináv Politikatudományi Évkönyv sorozat 12. évfolyamából, amelynek több fejezete számol be az északi politikatudomány fejlődéséről.

1976-ban Finnországban 31 egyetemi oktatói státusz állt a politikatudomány rendelkezésére, nem számítva a gyakorlatvezetőket és a félállású tanárokat. A 31 állásból 20-at 1960 után létesítettek (Pesonen

1978: 32). Az 1960-as években a finn politikatudományban több doktori disszertáció született, mint az azt megelőző időszakban együttvéve (Anckar 1973; 1978: 109). A dán egyetemekre 1960-ban még csak összesen 23 diákot vettek fel politikatudományi szakra, ám ez a szám 1974/75-ben mintegy 2300-ra ugrott: az 1960-as három fős oktatói létszám pedig már az 1960-as évek végére 36-ra emelkedett (Nannestad 1978: 18–20). Hasonlóképpen az 1960-as évek folyamán Norvégiában is egyenletesen növekedett az állások száma. Fontos lépés volt egy olyan oktatási és kutatási program létesítése a Bergeni Egyetemen, amely új tárgyként bevezette az összehasonlító politikatudományt. 1960–1964 között Norvégiában összesen 22 disszertációt nyújtottak be politikatudományból, 1970–1975 között ellenben 177-et (Kühnle–Rokkan 1978: 66–69).

Ahogy a tudományág megvetette a lábát és elterjedt a skandináv országokban, fokozatosan javultak a feltételek is a szervezett skandináv együttműködéshez, amely mind sürgetőbb szükségletté vált. 1961-ben történt az első kezdeményezés, amikor a párizsi Politikatudományi Világkongresszus skandináv résztvevői informális találkozót tartottak. A Genfben 1964-ben megrendezett, következő világkongresszuson hasonló összejövetelen döntést hoztak egy angol nyelvű skandináv folyóirat vagy évkönyv közös kiadásáról. A döntést a nemzeti politikatudományi társaságok hamar jóváhagyták és a *Skandináv Politikai Tanulmányok* című évkönyv első kötete 1966-ban meg is jelent (Pesonen 1966; Rokkan 1978). Az évkönyv szerkesztőségi testülete egyúttal vállalta az északi politikatudományi kongresszusok szervezését, amelyek közül az elsőt 1966-ban Oslóban rendezték.

Hamarosan kitűnt, hogy szükség van az északi politikatudomány állandóbb szervezeti struktúrájára és 1975-ben Stein Rokkan kezdeményezésére megalakították az Északi Politikatudományi Szövetséget. A Szövetségnek négy fő feladatának (Anckar 1988a) egyike: közös északi kiadványok megjelentetése a politikatudomány területén. E tekintetben a legfontosabb vállalkozás az 1978 óta megjelenő *Skandináv Politikai Tanulmányok* című negyedévenkénti folyóirat. A Szövetség rendszeres időközökben megszervezi az északi kongresszusokat és kezdeményezi északi kutatási csoportok szervezését annak érdekében, hogy fokozza az északi politológusok együttműködését. A Szövetség végül felelős az északiak együttműködésének koordinálásáért olyan szervezeteken belül, mint a Politikai Kutatások Európai Konzorciuma és a Nemzetközi Politikatudományi Társaság.

TÁRSADALMI HATÁSOK

Az Åbo Akadémia rektora, *Sven Lindman*, a finn politikatudomány egyik legkiemelkedőbb alakja az egyetemeknek a tudomány történetében betöltött szerepét illetően arra a következtetésre jutott, hogy ez egyszerre volt az engedelmesség és az elutasítás magatartása. (Lind-

man 1962: 8-9). Északi környezetben a korai történelem mindenképpen az engedelmesség időszaka volt. Az egyetemeket kezdettől fogva az állam céljaira hozták létre: az ő feladatuk volt kinevelni az állami tisztviselőket, fenntartani és legitimálni a kormány uralkodó stílusát és ideológiáját. Az engedelmesség szerepét legalábbis Svédországban már az 1730-as évektől hangsúlyozták. Az egyetemek ellenőrzése a fokozott beleszólás formáját öltötte, és a reformokat azzal a céllal vezették be, hogy növeljék az egyetemek hasznosságát a társadalom irányításában és a társadalommérnöki feladatok ellátásában. Az akkori bekövetkezett számos incidensnek különleges helye van az északi politikatudomány történetében. Az első svéd nyelvű nyomtatott kiadvány, amely meghirdette a sajtó teljes szabadságának követelését, vékony brosúra volt csupán, és 1759-ben *Peter Forsskål*, az akkor jól ismert finn származású tudós adta ki *Tankar om Borgerliga Friheten* címen. Írását eredetileg disszertációként akarta benyújtani az Uppsalai Egyetemen, ám az értekezést az egyetemi hatóságok elutasították azzal érvelve, hogy a munka a törvénytelen és veszedelmes elvek mellett érvel, sőt, olyan nézeteket védelmez, amelyek károsak az államra és a kormányra nézve (Steinby 1970: 48–55).

A befolyásolásnak természetesen vannak kifinomultabb formái is, amilyen a törvények a pénz és az emberi erőforrások felhasználása. A törvények főképpen az állami akarat kikényszerítését szolgálják, míg a pénz és az emberi erőforrások inkább a meggyőzés eszközei. Az erőforrásokat természetesen különböző módokon lehet kombinálni és ennek megfelelően az állami hatóságok eltérő stratégiákat alkalmaznak céljaik elérése, a tudomány funkciójának és szervezetének alakítására. A társadalmi ráhatásnak persze vannak az állami beavatkozástól független formái is, amikor például a tudományos közösségek egyszerűen azért fordítja figyelmét a társadalmi fejlődés bizonyos jelenségeire, mert valamilyen okból fontosnak tartja azokat. Mindenesetre különbséget tehetünk a szélesebb társadalom rákényszerített, támogatott és spontán hatásai között.

Mindhárom mechanizmus az 1960-as évek óta közrejátszik a skandináv politikatudomány alakításában és fejlődésében. Először is a politológusok kétségtelenül érzékenyen reagáltak a társadalom és a politika fejleményeire, és ezeket spontán módon beillesztették érdeklődési és kutatási területükbe. Ez a megfigyelés talán nem különösebben érdekes: végső soron természetes, hogy a politológus megfigyeli, mi történik a világban, és erőfeszítéseket tesz, hogy megértse és megmagyarázza a megfigyelt jelenségeket. Itt csak egy példát említünk, az érdekvédelmi szervezetek részvételét a kormányzati döntéshozatalban, amely téma kutatása nagy hagyományokkal rendelkezik az skandináv politikatudományban (Anckar–Helander 1985). Maga a hagyomány tanúsítja a szóban forgó mechanizmus érvényességét: az északi társadalmakat hagyományosan a szervezett érdekek tömege, valamint a szervezetek és a hatóságok szoros együttműködése jellemzi. Az 1960-as években azonban megváltozott a szervezett érdekek

szerepe a politikában: a szervezetek nyomásgyakorló és a követeléseket megfogalmazó csoportokból tárgyaló, tanácsadó, együttműködő partnerekké, sőt döntéshozókká is váltak. Ez a változás az északi országokban elindította a korporatizmussal foglalkozó kutatás hullámát. Tanulmányában *Martin Heisler* (1979) ezt a kutatást alapvetően empirikusnak és leírónak jellemezte, amely az indukciós elemzés mintáját követi, majd megjegyezte, hogy az indukciós megközelítésben csekélyek az integrált elmélet kilátásai. Kétségtelen, a szervezetek és a kormány viszonyát elemző munkákat akkoriban az indukciós stratégiák uralták, amelyek elutasították a korporatív társadalom távolabbra mutató normatív elméleteit (Buksti–Eliassen 1979: 195). Ez némileg meglepő, hiszen a skandináv politikatudomány nagyjából még az 1970-es és 1980-as években is szilárd elkötelezettje volt az elméletet és az empirikus kutatást összekapcsoló behaviorista hitvallásnak. A korporatív pluralizmus tanulmányozásának északi hagyománya mindenestre jól példázza a társadalmi és politikai fejlemények spontán hatását a politológiára. Valószínűleg ugyanennek a mechanizmusnak egy másik megnyilvánulása az a tény, hogy a politikatudomány a skandináv országokban meglehetősen etnocentrikus.

A szélesebb társadalomnak a politikatudományra gyakorolt hatása azonban főképpen a rákényszerített és támogatott stratégiákban nyilvánult meg. Az 1960-as és különösen az 1970-es években erőteljesen megnőtt az északi országokban az egyetemek és a tudomány állami tervezésének szerepe, ami drasztikus reformokhoz vezetett. A dániai és a svédországi egyetemi reformokról írt tanulmányában *Mogens N. Pedersen* a folyamat öt sajátosságát emelte ki: 1. a közvélemény egyre jobban megértette az egyetem társadalmi szerepét, amit aztán érvként használtak fel az egyetem fölötti növekvő ellenőrzésre; 2. az egyetemetek mindinkább integrálták a közületi szektorba, más szóval az egyetemek a tervezés és a politikai döntések tárgyai lettek; 3. a politikusok egyre inkább tudatára ébredtek a felsőoktatás politikai jelentőségének, nevezetesen annak, hogy az egyetemek a képzési rendszer átalakítását és az egyenlőséget szolgáló reformok hordozói; 4. az egyetem hajlik arra, hogy maga is társadalmi és politikai konfliktusok küzdőterévé váljon; 5. új kormányzati struktúrák követelése, majd bevezetése az egyetemeken (Pedersen 1983: 315–316). Különböző mértékben ugyan, de valamennyi tényező befolyásolta a politikatudomány alakulását. Az egyetemi rendszerekben kibontakozó konfliktusok és az új kormányzati struktúrák a politikatudománynak új kutatási témákat kínáltak, a felsőoktatás területe pedig az elmúlt két évtizedben nagyon lekötötte a skandináv politológia figyelmét, aminek eredménye jó néhány alapos tanulmány és monografikus feldolgozás volt. Ez a behatás legalábbis részben a politikatudományi közösségek spontán reakciójának tekinthető mindazokra a változásokra és fejleményekre, amelyek tudományos környezetükben bekövetkeztek. Lényegüket tekintve azonban a politológiát ért hatások kívülről érkeztek, erőszakosan vagy támogatottan annak a tekintélyelvű

felfogásnak a szellemében, amely a tudományt a termelő kapacitás fontos előmozdítójának tartja, és hangsúlyozza technikai és társadalmi összefüggéseit. Különös figyelmet érdemel két következmény, nevezetesen egyfelől a politikatudomány dezintegrálódása, másfelől pedig a diszciplína etnocentrizmusának fenntartását és erősítését célzó tendencia.

1. A dezintegrálódás egyfelől belső fragmentációt jelent: az egység hiányát a módszertani fogalmak és a témák leírása terén. A problémákat sajátosnak és egyedinek tartják és elméletileg nem kapcsolják össze, a kutatási erőfeszítések így felületessé és elmélet nélkülivé válnak. Másfelől létezik a külső széttagolódás: a tudománynak részterületeit új, önálló diszciplínákként kezelik, amelyek azután keresik a saját azonosságukat.

A skandináv politikatudományi közösségekben az 1970-es és 1980-as években világos jelei mutatkoztak a külső fragmentációnak. A nemzetközi politika és a közigazgatás politikatudományi részterületei egyre függetlenebb pozícióra tettek szert és a korábbiaknál sokkal nagyobb mértékben intézményesültek külön tudományos vállalkozások formájában. Újabb szakágak jelentek meg és intézményesültek, például ilyen a békekutatás, az összehasonlító politika, a politikai kérdések területei, a helyi politika, a politikai módszertan, a politikai gazdaságtan. E tekintetben vannak különbségek az északi országok között: talán megállapítható, hogy a tudomány egységesebb maradt Dániában és Norvégiában, mint Finnországban és Svédországban. Egészében véve azonban a diszciplína láthatóan változatosabbá vált a tanszékek, szervezetek és strukturális hálózatok tekintetében. E külső fragmentáció okai és következményei is különbözőek.

Egészében véve azonban a politikatudomány részekre szakadása nem tulajdonítható kizárólag a kormányok befolyásolási törekvéseinek és annak, hogy irányítani kívánják a diszciplína fejlődését. Az okok egy része magukban a tudományos közösségekben és a politikatudomány belső fejlődéstendenciáiban keresendő. Ami a racionális tudomány- és kutatáspolitikára való törekvés hatását illeti, a közigazgatás tematikájának kiterjedése különös figyelmet érdemel. Az illetékes hatóságok ezt támogatták, mert úgy vélték, hogy egyik módja lehet a politikatudomány valósághoz való közelítésének és problémamegoldó funkciói érvényesítésének. Másfelől a politikatudományi közösségek és egyetemi rendszerek maguk is igyekeztek rövid úton előmozdítani a saját terjeszkedésüket azzal, hogy érdeklődést mutattak és kérelmezték új tanszékek, pozíciók és programok létesítését, amelyek megfelelnek az adott körülményeknek és politikának. E kölcsönhatás következtében felerősödött a belső fragmentáció. Ennek egyik példája a kommunális politika önálló diszciplínakénti bevezetése és tanszék létesítése Finnországban: az új tudományág területének meghatározása egyértelműen elszakadt attól a törekvéstől, hogy közösségi szinten segítse és tanácsokkal lássa el a politikai döntéshozókat, és feladta a politikatudomány elméleti és egységesítő

célkitűzéseit is (Pystynen 1972; vö. Anckar 1976). Összegezve: a skandináv politikatudomány változatosabbá vált: a megjelent új speciális területek egy része megőrizte elméleti kapcsolatait az anyatudománnyal és ezzel státuszát is a politikatudomány közösségén belül; másik részük eltávolodott az alkalmazott kutatás célkitűzéseitől, a szakterület másféle koncepcióját és a tudományos kutatás más célkitűzéseit követi.

A társadalmi hasznosságra helyezett hangsúly különösen szembeeszkő az úgynevezett szektorkutatásban. Ez a kifejezés olyan kutatásra vonatkozik, amelyet a sajátos szociális problémák megoldására hivatott szektorok szükségletei motiválnak (mint például a lakásügy és a munka), és amelyeket a szóban forgó szektor finanszíroz. A szektorkutatás kiterjedése és hatása nem egyforma az egyes skandináv országokban. Például Svédországban ma már nyilvánvalóan nagyobb mértékben függ a tudományos közösség a szektorkutatástól és a szektorok pénzübeli támogatásától, mint más országokban.⁴

A szektorkutatás meghonosítása a politikatudományban két következménnyel járt. Először a kutatás szektorális finanszírozása gyakran vezet a kutatási programok erőteljes és közvetlen befolyásolásához, amelyekben így egyre nagyobb a készletés arra, hogy a politikacsínálással és -végrehajtással kapcsolatos problémákra összpontosítsanak: *David Easton* (1965) terminológiájával élve, a fő az output, az eredmény. Másodsor, a szektorkutatás következményei a belső fragmentálódás lehetőségét hordják magukban. Ez akkor következik be, amikor a problémamegoldó törekvések győzedelmeskednek és a kutatást a pusztán társadalmi mérnököszködére redukálják, amely nélkülöz minden értelmes elméleti tartalmat. Ismeretes a svéd politikatudománynak olyan értékelése is, amely arra utal, hogy az alkalmazott kutatásoknak a szektorális finanszírozás okozta túlsúlya negatív következményekkel járt a kutatás minőségére. Ugyanez a jelentés további kockázatként hangsúlyozza a svéd politikatudomány meglehetősen sajátos strukturális meghatározottságát. A politikatudományi tanszékeken viszonylag kevés az állandó kutatói állás, és ezért sok svéd kutató, mivel nincs állandó kinevezése, az egyetemi rendszeren kívüli pénzforrásoktól függ (*Eliassen-Pedersen* 1984, 1986).

A szektorkutatás kockázatait persze nem szabad egyoldalúan megítélni. A szektorális finanszírozástól függő kutatásszervezés és -irányítás változatos mintákat mutat (*Schmidt* 1989), és kétségtelen, hogy nem mindenki függ szorosán a finanszírozó hatóságok sajátos érdekeitől. A szektorkutatás pénzzel és munkaerővel látta el a politikatudományt; az erőforrások egy részét kétes tudományos értékű vállalkozásokra fordították, míg más részét az alapkutatás és elméletépítés előmozdítására. A kutatási témák kiválasztásában is vannak eltérések. A hangsúly ugyan kétségtelenül a közületi szektor irányítási és ellenőrzési rendszerein van, de azért más témák és kérdések is tág teret kapnak.

2. A politikatudomány még mindig meglehetősen etnocentrikus a skandináv országokban: a dán politológusok főleg Dániáról írnak, a finn politológusok Finnországról stb. E helyzetnek bizonyára számos oka van. Az egyik okot már említettük, nevezetesen a politológusoknak azt a természetes hajlamát, hogy saját társadalmukat foglalkoztató problémák megoldása szempontjából érdekes kutatási témákat válasszanak ki (Ruin 1978: 162). Az azonban nem kétséges, hogy a politikatudományi kultúra etnocentrizmusának megőrzéséhez nagy mértékben hozzájárult a tudomány problémamegoldó képességére helyezett kormányzati hangsúly. A szektorkutatás hatását már említettük, és könnyű kimutatni egyéb megnyilvánulásokat. Például a skandináv országokban az 1960-as és 1970-es években indított legnagyobb és államilag finanszírozott politikatudományi programok mind nemzeti problémákkal foglalkoztak, például a demokráciával és egyenlőséggel Finnországban, a hatalmi viszonyokkal Norvégiában, a kommunális politikával Svédországban (Anckar 1987: 78–79). Inkább szabály, mint kivétel, hogy akik a legköltésesebb politikatudományi programokat finanszírozzák, olyan előírásokat kötnek ki, amelyeknek célja, hogy a kutatásokat nemzeti ügyekre összpontosítsa. Amikor a svéd kormány 1985-ben elhatározta a „Hatalom és demokrácia Svédországban” témakör tanulmányozását, a direktívák leszögezték, hogy a kutatásnak „bővítenie kell és el kell mélyítenie a svéd demokrácia viszonyainak ismeretét és értékelnie kell, hogy vajon a társadalom általános fejlődése közelebb viszi-e a társadalmat a demokrácia svéd eszményéhez”. E keretek között három fő kutatási témát jelöltek meg: 1. Melyek a hatalom legjelentősebb forrásai a mai svéd társadalomban és milyen az eloszlásuk? 2. Milyen a hatalom és a befolyás erőforrásainak eloszlása a társadalom központi területein? és 3. Milyen irányban változik a hatalom és a befolyás erőforrásainak eloszlása a svéd társadalomban? (Petersson 1988: 145). A direktívák és feltételek tükrében a hangsúly világosan a svéd társadalmon és a svéd demokrácián van és a kutatókat még arra is felszólították, hogy ragaszkodjanak a demokrácia svéd eszményképéhez!

A nemzeti problémákra összpontosítás egyik következménye az, hogy háttérbe szorul az összehasonlító kutatás, amely – ha jóval kisebb mértékben is, mint régebben –, de még mindig elhanyagolt területe a skandináv politikatudománynak. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a kutatás finanszírozásáról döntést hozók nem tudják, mi történik a többi északi országban. Például a hatalom és a demokrácia tanulmányozását Svédországban nem a kormány kezdeményezte. Az ösztönzést a norvég hatalmi rendszer és demokrácia hasonló vizsgálata jelentette, amelyet 1972-ben kezdtek el és az 1980-as évek elején fejeztek be (Petersson 1988: 145–146). Az ilyenfajta impulzusok a jövőre nézve ígéretesek lehetnek az összehasonlító kutatások kezdeményezése és finanszírozása szempontjából. Márcsak azért is, mert a skandináv térség esetében az egyes országok között meglévő különbségek mellett a hasonlóságok jóval nagyobb súllyal esnek a latba. A

közös kulturális örökségen túl sok tekintetben hasonló gazdasági, politikai és társadalmi folyamatok zajlottak és zajlanak ezekben az országokban, ami a döntéshozókat érekelte teszi abban, hogy a hazai problémák megoldásában a szomszédos országok felé forduljanak modellt és ösztönzést keresve. Példaként említhető az a tanulmány, amely arról számol be, hogy a finn politikában és törvényhozásban Svédországból érkező impulzusok ismerhetők fel, és a svéd politika egyes elemeit tudatosan vezették be Finnországban (Karvonen 1981). A kölcsönhatásnak ezek a mintái legalább is elvben ösztönözik az összehasonlító kutatásra irányuló erőfeszítéseket.

A POLITIKATUDOMÁNY HATÁSA A TÁRSADALOMRA

Olof Ruin a svéd politikatudományt áttekintő esszéjében elismeri, hogy nehéz meghatározni, milyen mértékben hatnak a politikatudományi kutatások eredményei a társadalom működésére. „A kutatások ritkán kerülnek az újságok szalagcímeibe, és az 1960 és 1975 között megjelent politikatudományi munkák között nincs egyetlen olyan sem, amely alapvetően megváltoztatta volna a véleményformálóknak és a döntéshozóknak a társadalomról alkotott képét” (Ruin 1978: 183). Azt persze nehéz elképzelni, hogy a skandináv politikatudományban az 1960-as évek eleje óta elvégzett munka ne hagyott volna nyomot az északi társadalmakban. Azt azonban mégis nehéz konkrétan megmondani, hogy milyen mértékben befolyásolta a politikatudomány az adott társadalmakat. A hatás talán inkább volt közvetett, mint közvetlen és nem érte el a szándékolt arányokat. Nincs válasz arra a kérdésre sem, hogy ez a hatás milyen mértékben felelt meg a politikatudományi közösségek törekvéseinek. *Frank Heller* a „Társadalomtudomány helyes és helytelen felhasználása” című antológiájának zárófejezetében három fő közösséget jelöl meg, amely felelős a kutatás felhasználásának sikeréért vagy kudarcáért: a kutatók közösségét, a kutatás finanszírozóit és a potenciális felhasználókat (Heller 1986: 269–270), és hangsúlyozza sajátos értékek kérdésének fontosságát is. Az érték problémája voltaképpen afféle végső pont a kutatás felhasználását gátló akadályok dzsungelében. Ez világosan kitűnik Premforsnak abból a listájából, amelyet a racionális és átfogó kutatáspolitikát korlátozó problémákról állított össze (Premfors 1986: 112–116). Az első a meritokrácia problémája: a tudomány exkluzív tevékenység. A hozzáértés tekintetében különbség van a tudósok és a laikusok között: a laikus hajlik a tudományos közösségekben alkalmazottaktól eltérő feltételek érvényesítésére. Másodsor, a kutatás mint új ismeretek előállítása nem hozzáférhető a tervezés számára: az új és bizonytalan tudás előállításának részletes megtervezése valóságos önellentmondás. Harmadsor, a tudomány diszciplínákban szerveződik, és ezek igen eltérően közelítenek és viszonyulnak a gyakorlat problémáihoz, amelyek megoldására alkalmatlanok: nincs természetes megfelelés a

gyakorlati problémák szerveződése és a tudományos problémák, valamint a kutatás szerveződése között. Negyedszer, a kutatáspolitikában a potenciális cselekvők és partnerek száma szinte korlátlan, ami érdekek ütközését jelenti és koordinációs, valamint irányítási problémákat támaszt. Végül ötödször, a tudomány az autonómia hagyományát hirdeti. A társadalomtudomány feladatának még mindig széles körben a hatóságok bírálatát és a hatalmi struktúrák és működésük feltárását tartják: a társadalomtudomány természetét tekintve jelentős mértékben potenciálisan ellenzi a fennálló uralmat. Mindezek a problémák variációk egy témára, nevezetesen a különböző közösségek értékeinek ütközésére. Tudományos, adminisztratív, politikai és kulturális értékek ütköznek egymással, aláássák és semlegesítik egymást.

A modern skandináv politikatudomány korai szakaszában e problémák nem voltak előtérben. A politikai hatalom nem várt sokat a tudománytól konkrét javaslatok formájában, és a tudósok maguk nem tápláltak nagyratörő illúziókat tudományuk társadalomjobbító képességét illetően. Tipikusnak mondható Herbert Tingsten svéd politológus álláspontja, amellyel *Pär-Erik Back* e tekintetben foglalkozott tanulságos esszéiben. Szerinte Tingsten mindvégig bizalmatlan maradt a politikatudományt eszközértéke eredményeinek direkt gyakorlati hasznosíthatósága felől megközelítő felfogásokkal szemben. Az az ismeretanyag, amit a politikatudomány produkál, hosszú távon azért hasznos, mert támogatja a racionalitást és a felvilágosodást, de Tingsten szerint problémamegoldásra és politikai javaslatok kidolgozására nem használható fel. Az a hit, hogy a társadalomkutatás révén elérhető a társadalmi üdvözülés, nem egyéb mint téveszme (Back 1984: 10–11). A politikatudomány szerénysége egybevág a svéd politológiának a háború utáni első két évtizedben kialakított általános orientációjával, és ez az örökség részben megmagyarázza a svéd politológusok későbbi tartózkodó magatartását is (Back 1984: 11–12). Az érvelés második része talán nem annyira meggyőző, mert kétséges, hogy a svéd politikatudomány az 1970-es években valóban nagy mértékletességet mutatott-e. A korábbi évek szerénysége azonban kétségtelenül összhangban van a behaviorista hitvallással, amely az 1950-es és 1960-as években meghatározta a skandináv politikatudományt. David Easton sokat idézett tanulmányában az 1960-as évek vége felé hangsúlyozta, hogy a behaviorista elkötelezettség olyan szakmát hozott létre, amely az őt körülvevő világgal egyre kevesebb kapcsolatot mutatott. Ennek pedig két oka volt. Először a behaviorista jellegű professzionalizálódás olyan képet alkotott a politikatudományról, amelyben a tudást és a cselekvést elválasztották egymástól: a politikatudomány feladata az volt, hogy az eszközök és ne a célok tekintetében adjon tanácsot. Másodsorban a behaviorista szemlélet semmilyen módon nem kötelezte a politológust arra, hogy tudását a társadalom szolgálatában hasznosítsa (Easton 1969: 1059–1060).

Az 1960-as és 1970-es években, a társadalomtudomány szerepének racionális szemlélete és a társadalmi haladás nagy közületi programjainak megjelenése nyomán derült fény a tudomány tervezésének problémáira. Kezdetben azonban még egyetértés volt. A meritokrácia szempontja és a kutatás, valamint a tervezés közötti lényegi szembenállás még nem korlátozták a kutatásfinanszírozókat és a kutatóközösségeket a tanulmányi programok és kutatási tervek közös kidolgozásában. A társadalmi problémákat – lévén inkább multidiszciplinárisak – (Ansoff 1986: 21) közös erőfeszítéssel igyekeztek megközelíteni. A cél a társadalomtudományi diszciplínák, köztük a politológia újjáépítésével az volt, hogy jobban megfeleljenek a gyakorlati problémák struktúrájáról alkotott koncepcióknak. *Björn Wittrock* a kutatásra orientált egyetem felemelkedésével és előretörésével foglalkozó írásában a kutatás növekvő külső befolyásolását a „társadalmi bajokat felszámolni igyekvő politikacsinálók és a tudomány »végső határait« tágítani akaró és a kutatási eredményeket kutatási erőforrásokért áruba bocsátó kutatók között készséggel megkötött alku nem kívánt és egyáltalán nem várt mellékhatásának” tartja (1985: 16). A változás paradox jellegére utal az, hogy ugyanaz a behaviorista tájékozódás, amely a skandináv politikatudományt elrettentette a társadalomváltoztató ambícióktól, egyszerismind hozzájárult ahhoz, hogy a diszciplína a gyakorlati érvényesség és a cselekvés felé forduljon. A gondolkodás racionálisan adminisztratív és bürokratikus irányítása, amely a tudomány tervezésében megnyilvánult, abból az előfeltételezésből indult ki, hogy a társadalmi célok a jelenségek közötti kauzális összefüggés manipulálásával elérhetők, és ez a hiedelem igen jól megfért az embereknek mint a kutatás tárgyainak behaviorista szemléletével, hogy ti. az emberi magatartás ok-okozati összefüggésekkel megmagyarázható (Albaek 1988: 203).

Mára a húsz év előtti racionalista optimizmus megfakult, a társadalomtudományi kutatás felhasználásának problémáit más irányból közelítik meg. A közösségek együttműködése folytatódik: egyik példajaként említhető a nagyarányú norvég LOS-program, amely az 1980-as évek második felében formálódott ki és egyike a norvég kormányprioritást élvező nyolc kutatási témájának. A projekt fő célja: hozzájárulás a vezetés, a szervezeti és irányítási rendszerek problémáinak megértéséhez és megoldásához, elsősorban a közületi szektorban (Schmidt 1989: 179–180). Ez a projekt és más hasonló vállalkozások azonban feladták a felvilágosodás illúzióját a társadalmi tervezéssel szemben, és túlzás nélkül állítható, hogy a politikatudomány felhasználására vonatkozó gondolatokban ismét megjelennek Tingsten nézetei (vö. Wittrock 1986: 17–18). A helyzet tehát emlékeztet az 1950-es évekre: a politikatudománytól meghatározott produktumokat várnak el. Másfelől azonban az elvárások kevésbé határozottak és szilárdak, és a hajlandóság is kevésbé kifejezett.

A fejlődés persze nem volt teljesen egyforma az egyes országokban: Svédországot és Finnországot akár két ellentétes pólusnak is

tekinthetjük. A finanszírozók és kutatásfelhasználók Finnországban még ma is szkeptikusabbak, mint Svédországban a tudomány társadalomjobbító lehetőségeit illetően. A hatalommal és demokráciával foglalkozó – már említett – svédországi kutatás arról számol be, hogy az állami hatóságok az egyetemeket gyakran használják információforrásként és tanácsadásra; az egyetemi rendszer a politikai és közigazgatási elit egyik fő konzultációs partnere (Petersson 1989: 176–189). Finnországban nincsenek hasonló kutatási eredmények, de talán nem vakmerő feltételezés azt állítani, hogy az egyetemi rendszer és a tudományos közösségek szerepe sokkal jelentősebb. Ami a politológusok helyzetét illeti, egy példa különösen jól megmutatja a különbséget. Svédországban 1974-ben új alkotmányt vezettek be az 1809-es régi és sok tekintetben elavult alkotmány helyébe; Finnországban 1970-ben a kabinet bizottságot állított fel azzal a feladattal, hogy dolgozzák ki az alkotmányos reform irányelveit, amelyeknek célja a nagyobb demokrácia a finn politikai és alkotmányos életben. A két alkotmányreform folyamatában a politológusoknak szánt szerep igencsak különbözött egymástól. Svédországban az új alkotmány megszüvegezését széles körű előkészítő munkálatok előzték meg, amelyekben a politikatudomány is nagymértékben részt vett (pl. Westerståhl 1976, Stjernquist 1976). Finnországban viszont egyáltalán nem is kérték a politikatudomány közösségének részvételét. A bizottság titkárságában a diszciplínát senki nem képviselte. Másfelől pedig a politológusok Finnországban sokkal szkeptikusabban szemlélik azokat, akik finanszírozzák és felhasználják a kutatást, mint Svédországban. Svédországban továbbra is nagy hatású politológiai projektek készülnek állami finanszírozással, ezzel szemben Finnországban egy ideje, de legalább az 1970-es évek óta nincsenek hasonló vállalkozások.

Ezt nem úgy kell értelmezni, hogy a svéd politikatudomány számottevő befolyást gyakorol a társadalomra, míg a finn politikatudomány nem, a többi ország meg valahol a kettő között van. A helyzet legalább bizonyos mértékig pont a fordítottja. Ha a „mandarin” fogalmával helyettesítjük azokat az értelmiségieket, akik pozíciójuknál és képességeiknél fogva, valamint a kutatás és az elmélet jóvoltából képesek olyan információt előállítani és terjeszteni, amely befolyásolja a gyakorlati társadalomszemlélet kialakítását, akkor indokolt az a következtetés, hogy a finn társadalomtudomány, beleértve a politikatudományt, sok „mandarint” termelt ki, akik például előmozdították a finn társadalom politikai integrációját (Heiskanen 1983). A svéd politikatudomány sem nélkülözi a „mandarinokat”, de a svéd „mandarinok” hozzájárulása inkább legitimáló, mint újjáalakító és nem meghatározó a társadalmi klímát, hanem annak alávetettjei. Ugyanezt a különbséget észlelhetjük a politikatudomány sorkatonái között is: a svéd politológusok egészében véve jobban integrálódtak a társadalomba, és jobban elfogadják a politikai rendszer szervezetét és normáit, mint kollégáik a többi országban, kiváltképpen Finnor-

szágban. Ezt a tendenciát tükrözi például az, hogy milyen jelentőséget tulajdonítanak egy-egy országban a politikai pártok tanulmányozásának. A svéd politikatudományban ez a terület még ma is jól áll, míg Finnországban az elmúlt két évtizedben elhanyagolták. A svéd kutatók érdeklődése a politikai pártok iránt azt mutatja, hogy respektilják a pártrendszert, hisznek a politikai pártok szerepében és funkcióiban a svéd demokrácia keretei között; a finn kutatók közönye pedig arról tanúskodik, hogy a finn társadalom bizalmatlan a pártok tevékenységével, törekvéseivel és funkcióival szemben.

A példa általánosabb szempontból is érdekes. Egyfelől a politikatudomány felhasználása ugyanazokba a módszertani és elvi problémákba ütközik, mint bármely más társadalomtudomány esetében; például ilyen nehézség az, hogy a felhasználók környezete sokkal összetettebb, mint amilyennek a tudományos elméletekben feltételezik (Nurmi 1974). Másfelől viszont a politikatudomány további, a diszciplína tárgyából fakadó speciális problémákkal is szembetalálja magát, mivel a politikai szereplőket, tevékenységüket és törekvéseiket, stratégiájukat és viselkedésüket vizsgálja, ezért igen különleges viszonyban van a felhasználókkal, akiket közelről érinthet a kutatás eredménye, és akik ezért hajlanak arra, hogy saját érdekeik szerint befolyásolják a felhasználás folyamatát. Ez alól természetesen Svédország sem mentes.⁵

A társadalomtudományok politizálása, ami a racionális tudománytervezésre irányuló igyekezetek nyomán az összes skandináv országban bekövetkezett, Finnországban különösen erőteljes volt, politikai pártok és csoportosulások olyan nagymértékben vettek benne részt, hogy a közvélemény aligha győződhetett meg a tudományág integritásáról és megbízhatóságáról. Ezt a hatást felerősítette az a tény, hogy a vitákban részt vevő sok politológus szimpatizált és azonosította magát a különböző politikai táborokkal. A politikai megmozdulás egyik kifejezési formája volt az a heves nyilvános vita, ami a demokráciával és az egyenlőséggel foglalkozó két nagy kutatási program körül bontakozott ki. A két kutatást az 1970-es évek elején a Finn Társadalomtudományi Tanács indította el és néhány évvel később fejezték be. Az 1980-as években azonban a helyzet sokat javult Finnországban is, noha az 1970-es évek csatáinak hatása még mindig észlelhető, mégis a finn politikatudományi közösség véleménye a diszciplína szerepéről ma sokkal egységesebb, mint egy évtizeddel ezelőtt volt. Ennek megfelelően csökkent le a politikai pártok és más felhasználók mohósága, hogy manipulálják és beszívárognak a közösségbe. Svédország és Finnország talán a két ellenpólus, de a távolság a pólusok között határozottan csökkent.

AZ INTEGRÁLÓDÁS ÉS A SZÉTESÉS KÖZÖTT

David Easton a nyugati, mindenekeelőtt az amerikai politikatudományról készített áttekintésében négy fejlődési szakaszt különböztet meg: a formális, a hagyományos, a behaviorista és a poszt-behaviorista szakaszokat (Easton 1985: 134). A korábbi szakaszokban a politikatudomány képes volt tárgyának átfogó leírására és egy közös cél iránti elkötelezettségre. „Az 1950-es és 1960-as években, a behaviorista szakaszban létezett egy messianisztikus szellem és közös erőfeszítés a kutatási módszerek fejlesztésére, noha ennek továbbra is megvolt az ellenzéke.” Az átmenetet a behaviorista szakaszról a poszt-behaviorista stádiumba különböző irányú mozgások jellemezték. „Valójában ma már a politikai kutatásoknak olyan sokféle megközelítése létezik, hogy a politikatudomány szinte elvesztette a célját” (Easton 1985: 143).

„Nincs többé egyetlen, meghatározó vélemény vagy olyan rendezőelv, álláspont, amely tévedhetetlenül megragadná a szakma, különösen fiatalabb művelőinek képzeletét. És a védekező állásban sem egyetlen ellenfél van csupán. Módszertani elveit tekintve a tudományág fragmentálódott, s ez akkor is így van, ha még mindig hitelt adunk annak az álláspontnak, hogy a tudományos kutatás még mindig a fő vonulatot képviseli... A politikatudomány elvesztette a tudományos érvényesség keresésének dinamikus célját, ezzel együtt elveszett a kemény magja. Valaha mindenki egyetértett abban, hogy a politikatudománynak van tárgya: tanulmányozza akár a hatalmat, akár az értéket, akár a jó élet feltételeinek autoriter elosztását... Ma már azonban művelői nem olyan biztosak abban, hogy a politika miről is szól... A politikatudomány még mindig új azonosságutdatot igyekszik kifejleszteni, új törekvést, a cél új érzetét. Világos, hogy még mindig átmeneti szakaszban vagyunk, és nehéz megjósolni, hol fogunk kikötni” (Easton 1985: 143–144).

Szándékosan idéztük itt némileg hosszabban Easton megjegyzéseit: a leírás megfelel a skandináv helyzetnek. Az északi országok már nem a behaviorizmus fellegrárai, valamennyi átlépett a poszt-behaviorista szakaszba. A skandináv politikatudomány csakúgy, mint általában a nyugati politikatudomány szemléletében heterogén, megközelítési módjait tekintve sok irányú lett. A változás látható különbségeket idézett elő az egyes országok között. Különbségek mutatkoztak abban, hogy milyen mértékben fogadták el és alkalmazták a gyakorlatban orientációs pontként a hermeneutikát, a marxizmust és a strukturalizmust; a marxizmus különösen az 1970-es években fontos áramlat volt a dán politikatudományban, ugyanakkor a többi országban alig jelentett többet perifériális ösztönzésnél; Finnországban a fenomenológia és a strukturalizmus iránt volt nagyobb az érdeklődés, mint másutt (Anckar 1987: 77–78). Eltérően alakult az egyes országokban a politikatudomány tematikus profilja is. Azon a néhány kutatási területen túl, amely az összes skandináv országban előtérben van, ami Svédországot illeti, csaknem szabály, hogy az egyik ország erős

minden olyan területen, ahol a másik gyenge. Dániában a parlament, a politikai részvétel, a jövedelempolitika és a munkaerőpiaci politika kap nagy hangsúlyt a kutatásokban: a norvég kutatás a közigazgatásra, a politikai részvételre, a hatalomra, a döntéshozatalra, és a nők helyzetére összpontosít; Svédországban a politológiai kutatás a szervezetek és politikai pártok, a közületi szektor növekedése, a felsőoktatás, a munkaerőpiaci politika és a társadalmi változások vizsgálatában a legerősebb (Eliassen–Pedersen 1984).

Ez azonban nem jelenti azt, hogy a skandináv országok politikatudományi kultúrája nagyon különbözik egymástól. A hasonlóságok még mindig túlsúlyban vannak, és a felfogások és meggyőződések terén meglévő választóvonalak inkább az egyes politikatudományi közösségeken belül és nem azok között húzódnak. Emellett a behaviorizmus egyes dogmáinak feladása még nem jelenti az amerikai befolyás radikális elutasítását: a skandináv politikatudományi közösségek pluralista szemlélete nagymértékben a mai amerikai politikatudomány pluralista szemléletét tükrözi. Ami például Svédországot illeti, „csaknem szabály, hogy a fiatal politológusok bizonyos ideig az USA-ban járnak egyetemre” (Ruin 1978: 159). Hasonló a helyzet a többi skandináv országban is. Másodszor, az amerikai befolyást erősítik az olyan kapcsolatok is, mint amilyenek a közös folyóiratok, találkozók és az információcsere egyéb csatornái. Harmadszor, az 1970-es és 1980-as években főképpen az Európai Politikai Kutatások Konzorciuma jóvoltából a nyugat-európai politikatudománnyal kialakult kapcsolatok további ösztönzést és tájékozódást jelentettek a skandináv politikatudomány számára anélkül, hogy komolyan veszélyeztetették volna az amerikai dominanciát. Sőt, ez a dominancia inkább megszilárdult, minthogy a nyugat-európai politikatudományt jelentős mértékben éppen az amerikai példa alakította és ösztönözte.

A POLITOLÓGIA A TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK KÖZÖTT

Olof Ruin (1978: 157–158) szerint például a svéd politikatudományi kutatásokat századunk első felében három fő áramlat jellemezte, és mindegyik egy másik diszciplína felé orientálódott. Az egyik az alkotmányjoghoz kötődött, a másodikat a történettudomány befolyásolta, a harmadik a filozófia és az eszmetörténet vonzáskörében bontakozott ki. Ez azonban nem jelentette a tudományág egymástól független részekre szakadását. Ruin hangsúlyozza, hogy a politológusok akkoriban képesek voltak a jogi, a történeti és a filozófiai megközelítést a legfontosabb politikai intézmények és folyamatok egységes vizsgálatában ötvözni. Finnországban és Svédországban a korai szakaszban az a felfogás uralkodott, hogy a politikatudomány a politikával magyarázza meg a politikát: például azt kell vizsgálnia, hogy az alkotmányos normák milyen hatással vannak a hatalmi

víznyonyokra, vagy milyen a kapcsolat a választási rendszerek és a pártrendszerek között.

A behaviorista forradalommal a helyzet megváltozott. Finnországban *Sven Lindman* volt az, aki nem csatlakozott szívvel-lélekkel a forradalmi lendülethez és egyszer a hatvanas évek közepén azt javasolta, hogy a diszciplína váljon két részre, az egyiket nevezzék politikátörténetnek, amely a politikatudomány hagyományosabb ágát tartalmazná, a másikat politikai szociológiának, amely viszont az új behaviorista mozgalomnak adna teret (Ankcar 1986: 152–153). A javaslatot talán nem gondolta át alaposan. Mégis érdekes, mert jelzi, hogy a korszak politológusai a saját tudományterületüket más diszciplínáknak alárendelt stúdiumként – Lindman felfogása szerint vagy a történelem vagy a szociológia részterületének – tekintették. Ez az engedékenység a társadalomtudomány más területei iránt önmagában nem meglepő, hiszen maga a behaviorista forradalom is a szociológiára redukálta a politikatudományt. A behaviorista mozgalom olyan kutatást sürgetett, amely a politikát a társadalomból magyarázza: a politikai elit jellemzőit társadalmi háttérének vizsgálatával tárta fel, és a politikai magatartást szociális, gazdasági és kulturális tényezőkkel magyarázták. Az ismert finn szociológus és politológus, *Erik Allardt* határozottan óvott ettől a tendenciától. Sokat idézett megnyitó beszédében az 1968-ban Helsinkiben tartott skandináv politikatudományi kongresszuson szembe fordult azokkal, akik a politikát „olyan epifenomenonnak tartják, amely a létező társadalmi és gazdasági csoportokkal megmagyarázható, de amely maga nem teremt, vagy nem tartalmaz magyarázó változókat”. Majd hangsúlyozta, hogy bizonyos társadalmi és politikai változások a politikai szférában keletkeznek, és ezért nem lehet minden fejleményt az emberek szociális, gazdasági, vagy pszichológiai jellemzőinek mérésére szolgáló tényezőkre visszavezetni, illetve velük megmagyarázni. Allardt szerint a politika fontos jelenség, amely független befolyást gyakorol az emberek cselekedeteire, és ezért nem redukálható a szociológiára vagy a pszichológiára (Allardt 1968: 89–90).

Allardt annak idején nagyon is aktuális figyelmeztetése mára már sokat veszített időszerűségéből. A skandináv országokban a politikatudománynak már nem kell attól tartania, hogy valamely más diszciplína magába olvasztaná. De annak a veszélye, hogy elveszti azonosságát, még mindig fennáll. Nem amiatt, hogy netán egyoldalú függőségi viszonyba kerül más tudománytól, hanem inkább az a probléma, hogy a kapcsolatok kiterjedtsége és folyamatos bővülése következtében egyre nehezebb a kutatási problémák és megközelítési módok sokaságát valamiféle egységes diszciplínát integráló felfogás vagy meggyőződés kialakítása.

Egy nemrégiben kiadott skandináv politikaelméleti szöveggyűjtemény (Lane–Stenlund 1989) négy központi fogalom köré rendezte anyagát, ezek: a racionalitás, a rendszer, az igazságosság és az állam. Ez az osztályozás nagyon pontosan jelzi azokat a fő áramlatokat,

amelyek a behaviorista forradalmat követően uralkodóvá váltak a skandináv politikatudományban. Az 1960-as évek végén és az 1970-es években az általános rendszerelmélet alkalmazása a skandináv politikatudományt erőteljesen ösztönözte, különösen Dániában és Svédországban. Ez a megközelítés feltételezi a politika környezetének és egyszersmind azoknak a diszciplínáknak a bevonását, amelyek a politikát vizsgálva a környezetét is tanulmányozzák. Valamivel később a skandináv politikatudomány nagyobb mértékben inkorporálta a racionális cselekvés modelljét, ez a kutatási irány különösen Norvégiában és Svédországban talált követőkre. A fejlődés tovább bővítette a kölcsönhatást a politikatudomány és más társadalomtudományok között: a racionális cselekvés elmélete a közgazdaságtani megközelítést tükrözi és hasznosítja, de egyúttal ösztönöz a politikai filozófia szélesebb körű felhasználására (vö. Easton 1985: 145–147). A politikai filozófia visszatérése sokat köszönhet a normatív politikai elmélet iránt megnövekedett érdeklődésnek, és e tekintetben talán Finnország jogosan tarthat igényt a *primus inter pares* pozíciójára. Megújult az érdeklődés az államelméletek iránt is. Ezzel a kutatási iránnyal – amely Dániában és Finnországban a legerőteljesebb – jelent meg a skandináv politikatudományban a marxista befolyás, valamint a politikai gazdaságtani és a makroszociológiai orientáció.

Összefoglalva, a modern skandináv politikatudomány zavarbaejtően gazdag mind az orientációk, mind a megközelítési módok tekintetében, és ezzel tovább gyarapodnak kapcsolatai a társtudományokkal. A történelemhez és a jöghöz fűződő régi szálak sem szakadtak el, és a szociológiától, valamint a pszichológiától való behaviorista függés sem szűnt meg.

Ebben a sokirányú és a diszciplína előtt egymást keresztező célokot formáló fejlődésben azonban kirajzolódik két olyan tendencia, amely ellensúlyozza a dezintegráló erőket, és a politikatudomány identitásának megőrzését segíti elő.

1. A politika mint magyarázó változó visszakerült a politikatudományba. Ez annak a policy-orientációnak az eredménye, amely az Egyesült Államokban az 1960-as években a problémamegoldó és alkalmazott ismeretek előtérbe állításával áttörést ért el a politikatudományban (Easton 1969). Befogadását a skandináv országokban megkönnyítették és bátorították akkoriban az arra irányuló törekvések, hogy az egyetemi és tudományos rendszer legyenek a társadalmi reform hordozói. A policy-t középpontba állító megközelítés kimozdította a politikatudományt abból a pozíciójából, amely Allardtot is nyugtalanította: a tudomány figyelmét a gazdasági, társadalmi és egyéb környezeti tényezők politikát meghatározó szerepéről e tényezők politika-függőségére irányította. A politológiai kutatások arra kerestek választ, hogy miként befolyásolják a politikai struktúrák és folyamatok a politikai rendszer teljesítményét, illetve e teljesítmények az életszínvonalat és a társadalmi életet. Tematizálták a döntéshozatal újabb szakaszát, köztük a végrehajtás fázisát. A policy-orientáció

hamarosan valamennyi skandináv országban az új áramlatok fontos része lett: teljes összhangban állt a rendszerelmélet előfeltevésével, a kutatás érdeklődését a kollektív döntés racionalitására irányította, normatív kérdéseket tett fel a jóléti politika módozatait illetően, bátorította a gondolkodást és a kutatást az állam szerepéről. Ez a megközelítés az 1980-as évek végén nem annyira befolyásos, mint az 1970-es évek végén volt. De magában hordozza a politikatudomány korábbi szakaszainak örökségét, nevezetesen azt, hogy a politika „számít”. Ebben a fontos értelemben előmozdította a diszciplína függetlenségét.

2. Manapság a skandináv politikatudomány egyelőre keresi az egységes konceptuális keretet. A főbb tájékozódási pontok: institucionális és a szervezelmélet szerepe a politológiai kutatásban (March–Olsen 1984; Olsen 1985, Olsen 1988), a kiindulópont pedig a politikai kategóriák relatív autonómiája, ami nagymértékben egybeesik a policy-orientáció feltevésével. A hangsúly azonban egyértelműen az intézményeken és kölcsönhatásokon van. Az institucionalizmus mellett szól az az egyszerű érv, hogy a társadalmi, politikai és gazdasági intézmények egyre nagyobbak, összetettebbek, találékonnyabbak és fontosabbak lettek: „A modern gazdasági és politikai rendszerek legtöbb fontos szereplője formális intézmény, a jog és bürokrácia intézményei meghatározó szerepet töltenek be a mai életünkben” (March–Olsen 1984: 734). Egy másik, ezzel összefüggő érv szerint a politika intézményi konstrukciója igen nagy jelentőségű a politikai demokrácia felélesztésében és megerősítésében, továbbá az olyan értékek megvalósításában, mint az igazságosság és az egyenlőség. Az institucionalizmus térhódítása a politikatudományban nem jelenti egyszerűen a visszatérést az elmélet korábbi formáihoz. Az újabb gondolkodás közelebb viszi a politikatudományt a történelemmel, a joggal és a politikai eszmékkel való szellemi közösséghez, miközben megőrzi a más tudományágakkal és a tudomány behaviorista felfogásával kialakult termékeny kapcsolat eredményeit.

A skandináv politikatudomány nem minden részterületén fogadják lelkesen az institucionalizmust. Azzal érvelnek, hogy a modern politikatudomány jelentős ágazatai olyan kérdésekkel foglalkoznak, amelyek az institucionalizmus számára egyszerűen nem megközelíthetőek: például a nemzetközi kapcsolatokkal és nemzetközi politikával foglalkozó kutatók érdekeit nem szolgálja, ha a struktúrákra összpontosítunk, mivel ezek csekély szerepet játszanak a politika adott szintjén (Goldmann 1985). Ez persze igaz, és nyilvánvaló, hogy a politikai intézmények kutatása nem válhat a politikatudomány egyetlen és kizárólagos egységesítő elemévé. Mindenesetre a politikai intézmények tanulmányozásának megújulását célzó tendencia a skandináv országokban meglehetősen jó esélyt ad a politikatudomány identitásának helyreállítására.

Az 1960-as évek elején *Robert Dahl* azt jósolta, hogy a behaviorista szemlélet lassanként beépül a diszciplína fő vonulatába és mint önálló megközelítés éppen sikerei miatt fog eltűnni: „Elkülönült, némiképpen szektás, enyhén frakciós szemléletként saját győzelme első áldozata lesz” (Dahl 1961: 770). A jóslat az északi országokban bevált. Akkoriban, amikor Dahl jövődölését kifejtette, a skandináv politikatudomány éppenséggel útban volt a behaviorizmus felé: mintegy harminc évvel később, azaz manapság a behaviorizmus az északi országokban önálló szemléletként egyértelműen elavult. A diszciplína skandináv felfogása azonban még mindig szilárdan kötődik a behaviorista ambíciókhoz, ahhoz a hithez, hogy a politikatudománynak törekednie kell a független változók felfedezésére a politikai életben, és a politika empirikus elméletének kidolgozására egyaránt. Néhány évvel ezelőtt *William Riker* megjegyezte, sok politológus abból a meggyőződéséből kiindulva, hogy tudományáguk nem tartalmaz felhalmozott ismeretanyagot, feladja a tudományos általánosítás igényét. Riker szerint ez a keserű szkepticizmus kiindulópontja lehet „a fenomenológia és a hermeneutika irányába történő elmozdulásnak és egyéb, olyan törekvéseknek, amelyeknek nyomán a politikatudomány szépirodalmi foglalatossággá válik” (Riker 1982: 753). A tudósok túlnyomó többsége persze változatlanul ragaszkodik az alapvető behaviorista eszmékhez és eszményekhez. A skandináv politikatudomány fejlődését számtalan sok tényező befolyásolta: a saját országukban és másutt lezajlott társadalmi, gazdasági és politikai események, a többi ország politikatudományi fejlődése, továbbá a nemzetközi politikatudományi közösség belső tendenciái és változásai. Ezeket a hatásokat az utóbbi évtizedekben a politikatudomány meghatározó irányzata formálta és közvetítette: a behaviorista forradalom.

Fordította Gáthy Vera

JEGYZETEK

- ¹ Ezzel nem a fent említett Åbo Academy-nek nevezett egyetemre utalok, amelyet 1640-ben alapítottak. Ezt az egyetemet egy pusztító városi tűzvész 1827-ben megsemmisítette, később aztán áthelyezték Helsinkibe. 1918-ban magánkezdeményezésre új, ugyancsak Åbo University néven, egyetemet alapítottak Åbóban.
- ² Az olvasót talán meglepi, hogy Finnországban svéd tanszékek és tudományos központok működnek. Ennek az a magyarázata, hogy Finnország kétnyelvű nemzet, a köztársaság hivatalos nyelve a finn és a svéd. Finnország alkotmánya értelmében az állam az egyenlőség elve alapján gondoskodik a finn és a svéd anyanyelvű lakosság kulturális és gazdasági szükségleteiről. Ennek az elvnek egyik megnyilvánulási formája a svéd nyelvű felsőoktatás fenntartása az Åbo Akadémián.
- ³ A fejleményeket részleteiben itt nem tekinthetjük át, az érdeklődő olvasó tájékozódhat a Skandináv Politikatudományi Évkönyv sorozat 12. évfolyamából, amelynek több fejezete számol be az északi politikatudomány mint foglalkozás növekedéséről. Itt most csak néhány megjegyzést ismételünk meg, hogy illusztráljuk a fejlődést.

- ⁴ Az 1987–1988-as tanévre vonatkozóan a közelmúltban készült jelentés a szektor-kutatás svéd rendszeréről azt mutatja, hogy a pénzalapoknak körülbelül egyötödét az egyetemi rendszer kapja: a szektorkutatást pedig viszonylag magas arányban (47%) maguk a kormányzati szektor szervei végzik el. A szektorális finanszírozás fontossága természetesen a tudományos területektől függően változó, és a társadalomtudomány egyáltalán nem fontos azok számára, akik a pénzt elosztják. A társadalomtudomány azonban mégis figyelemreméltó részt kap. A társadalom-kutatás és a jogtudomány összes finanszírozásának 14 százaléka származik a szektorális forrásokból, és ugyanezek a területek 12 százalékot kapnak a szektorok által az egyetemi rendszernek juttatott pénzekből (Svensk sektorforskning 1989).
- ⁵ Az egyik vezető tudós, aki az 1960-as években a helyi politika feldolgozására Svédországban elindított nagy programban vett részt, arról panaszkodott, hogy a helyi politikusok és a nyilvános viták más prominens résztvevői félreértelmezik, sőt el is torzítják a projekt által elért kutatási eredményeket (Wallin 1986: 28).

HIVATKOZÁSOK

- Albaek, Erik 1988. Samfundsforskning og politik – et umage par? *Politica*, (20) 2, 202–215.
- Allardt, Erik 1968. Statsvetenskap och sociologi. *Politiikka*, (10) 3, 87–99.
- Anckar, Dag 1973. *Dissertationer i finsk statskunskap: anteckningar kring en bibliografisk förteckning*. Åbo: Meddelanden från Institutet för samhällsforskning, Åbo Akademi, Ser. B: 24.
- 1976. Kommunalpolitik – vad det är och vad det inte är. *Kunnallistieteellinen Aikakauskirja*, (4) 1, 5–22.
- 1978. Political Science in Finland 1960–1975: From Behavioralism to Policy Analysis. In: *Scandinavian Political Studies, Yearbook, Volume 12*. Oslo: Universitetsforlaget, 105–126.
- 1986. *Sven Lindman. Hans vetenskapssyn och vetenskapliga gärning*. Åbo: Acta Academiae Aboensis, Humaniora, (64) 2.
- 1987. Political Science in the Nordic Countries. *International Political Science Review*, (8) 1, 73–84.
- 1988a *Institutionalizing Comparative Research: Nordic Experiences*. Paper, International Political Science Association, 14th World Congress, Washington D. C., August 28–September 1, 1988.
- 1988b Political Science in the Aftermath of World War II. In: Marjatta Erharyi–Klaus Sondermann (eds.) *Political Science: A Success Story?* Jyväskylä: Studia Politica Jyväskyläensia, 1, 1–27.
- Anckar, Dag–Voitto Helander 1985. Corporatism and Representative Government in the Nordic Countries. In: *Small States in Comparative Perspective. Essays for Erik Allardt*. Oslo: Norwegian University Press, 124–137.
- Ansoff, H. Igor 1986. The Pathology of Applied Research in Social Science. In: Frank Heller (ed.) *The Use and Abuse of Social Science*. London: SAGE Publications, 19–23.
- Back, Pär-Erik 1984. Den anspråkslöse Herbert Tingsten. *Politik*, 1, Umeå: Statsvetenskapliga föreningen i Umeå
- Buksti, Jacob A.–Kjell Eliassen 1979. Editorial Note: Corporate Pluralism in Nordic Democracies. *Scandinavian Political Studies*, (2) 3, 195–196.
- Cole, Leonard A. 1983. *Politics and the Restraint of Science*. Totowa, New Jersey: Rowman & Allanhold

- Dahl, Robert A. 1961. The Behavioral Approach in Political Science: Epitaph for a Monument to a Successful Protest. *The American Political Science Review*, (55) 4, 763–772.
- Easton, David 1965. *A Systems Analysis of Political Life*. New York: John Wiley
- 1969. The New Revolution in Political Science. *The American Political Science Review*, (63) 4, 1051–1061.
- 1985. Political Science in the United States: Past and Present. *International Political Science Review*, (6) 1, 133–152.
- Eliassen, Kjell–Mogens N. Pedersen 1984. *Svensk samhällsorganisation och förvaltning: En inventering av svensk forskning*. Uppsala: Humanistisksamhällsvetenskapliga forskningsrådet
- 1986. Political Science in Sweden: A Critique. *Politologen*, (15) 1, 11–14.
- Elvander, Nils 1978. The Growth of the Profession 1960–1975: Sweden. In: *Scandinavian Political Studies, Yearbook, Volume 12*. Oslo: Universitetsforlaget 75–82.
- Goldmann, Kjell 1985. Statsvetenskaperna. *Politologen*, (14) 1, 4–6.
- Grimsson, Olafur 1978. Pioneering Political Science: The Case of Iceland. In: *Scandinavian Political Studies, Yearbook, Volume 12*. Oslo: Universitetsforlaget, 47–63.
- Heiskanen, Ilkka 1983. Epilogi: yhteiskuntatieteet, käytännön yhteiskuntateoria ja maame äyllinen ilmasto. In: Jaakko Nousiainen–Dag Anckar (eds.) *Valtio ja yhteiskunta*. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö, 297–335.
- Heisler, Martin 1979. Corporate Pluralism Revisited: Where is the Theory? *Scandinavian Political Studies*, (2) 3, 277–297.
- Heller, Frank 1986. Conclusions. In: Frank Heller (ed.) *The Use and Abuse of Social Science*. London: SAGE Publications, 266–281
- Henningsen, Sven–Erik Rasmussen 1966. Political Research in Scandinavian, 1960–65: Denmark. In: *Scandinavian Political Studies, Yearbook, Volume 1*. Helsinki: The Finnish Political Science Association, 254–257.
- Karvonen, Lauri 1981. *Med vårt västra grannland som förebild*. Åbo: Meddelanden från Stiftelsen för Åbo Akademi forskningsinstitut, Nr 62.
- Kuhnle, Stein 1986. Linjer i norsk statsvitenskap: institusjonell differensiering og forskningseksponjon. In: Stein Kuhnle (ed.) *Det politiske samfunn*. Otta: Tano A. S. 47–68.
- Kuhnle, Stein–Stein Rokkan 1978. The Growth of the Profession: Norway. In: *Scandinavian Political Studies, Yearbook, Volume 12*. Oslo: Universitetsforlaget, 65–73.
- Lane, Jan-Erik–Hans Stenlund 1989. *Politisk teori*. Lund: Studentlitteratur.
- Lasswell, Harold 1964. *The Future of Political Science*. London: Tavistock Publications
- Lewin, Barbro 1985. *Johan Skytte och de skytteanska professoreerna*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, Acta Universitatis Uppsaliensis 100.
- Lindman, Sven 1962. *Den akademiska friheten*. Ekenäs: Ekenäs Tryckeri Aktiebolag
- 1976. *Uppsala Universitet 1477–1977*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, Uppsala Universitet
- March, James G.–Johan P. Olsen 1984. The New Institutionalism: Organizational Factors in Political Life. *The American Political Science Review*, (78) 3, 734–749.
- Nannestad, Peter 1978. The Growth of a Profession: Political Science in Denmark 1960–1975. In: *Scandinavian Political Studies, Yearbook, Volume 12*. Oslo: Universitetsforlaget, 13–27.
- Nousiainen, Jaakko 1983. Valtio-opillisen tutkimuksen behavioraalinen murros. In: Jaakko Nousiainen–Dag Anckar (eds.) *Valtio ja yhteiskunta*. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö 179–224.

- Nurmi, Hannu 1974. Sosiaalitieteellisen tutkimuksen hyödyntämisen filosofisia ongelmia. *Politiikka*, (16) 1, 6–19.
- 1983. Valtio-oppi 1600-luvun Turun Akatemiassa. In: Jaakko Nousiainen–Dag Anckar (eds.) *Valtio ja yhteiskunta*. Juva: Werner Söderström Osakeyhtiö, 16–35.
- Olsen, Johan P. 1985. Nyinstitusjonalismen og statsvitenskapen. *Statsvetenskaplig Tidsskrift*, (88) 1, 1–14.
- 1988. *Statsstyre og institusjonsutforming*. Oslo: Universitetsforlaget
- Paakkunainen, Kari 1985. *Demokratia, tiede, kansanvalistus*. Jyväskylä: Valtiotieteellinen yhdistys
- 1988. A Periphery in Search for a Center: The Early Years of the Finnish Political Science Association. In: Anckar, Dag–Erkki Berndtson (eds.) *Political Science Between the Past and the Future*. Jyväskylä: The Finnish Political Science Association, 25–33.
- Pedersen, Mogens N. 1983. Why, Who and How? Normative Problems of Co-Determination in the Public Sector. Illustrated by University Reforms in Denmark and Sweden. *Statsvetenskaplig Tidsskrift*, (86) 4, 315–330.
- Pesonen, Pertti 1966. Preface. In: *Scandinavian Political Studies, Yearbook, Volume 1*. Helsinki: The Finnish Political Science Association, 5–8.
- 1978. The Political Science Profession in Finland. In: *Scandinavian Political Studies, Yearbook, Volume 12*. Oslo: Universitetsforlaget, 29–45.
- Petersson, Olof 1988. The Study of Power and Democracy in Sweden. *Scandinavian Political Studies*, (11) 2, 145–158.
- 1989. *Maktens nätverk*. Stockholm: Carlsson Bokförlag
- Premfors, Rune 1986. *Svensk forskningspolitik*. Lund: Studentlitteratur
- Pystynen, Erkki 1972. *Kunnallistiede – kunnallispolitiikka*. Jyväskylä: Oy Gaudeamus Ab
- Rasmussen, Erik 1985. A Periphery Looks at Its Centres: The Case of Danish Political Science. *Scandinavian Political Studies*, (8) 4, 319–328.
- Riker, William H. 1982. The Two-Party System and Duverger's Law: An Essay on the History of Political Science. *The American Political Science Review*, (76) 4, 753–766.
- Rokkan, Stein 1978. Political Science in the Nordic Countries 1960–1975: Introductory Note. In: *Scandinavian Political Studies, Yearbook, Volume 12*. Oslo: Universitetsforlaget, 5–9.
- Rose, Richard 1983. Under What Circumstances is Statute Law a Resource of Public Policy? *Paper to Regulation in Britain Conference, SSRC Centre for Socio-Legal Studies*, Oxford, 12–14 September 1983.
- Ruin, Olof 1978. Political Science Research in Sweden 1960–1975: An Overview. In: *Scandinavian Political Studies, Yearbook, Volume 12*. Oslo: Universitetsforlaget, 157–184.
- 1986. Political Science in Sweden, *Politologen*, (15) 1, 3–10.
- Schmidt, Stephan 1989. Nordic Social Science Research and the American Nightmare. *Scandinavian Political Studies*, (12) 2, 169–185.
- Steinby, Torsten 1970. *Peter Forsskål och Tankar om Borgerliga Friheten*. Helsingfors: Hufvudstadsbladet
- Stjernquist, Nils 1976. Statsvetenskaplig forskning kring den nya grundlagen. *Statsvetenskaplig Tidsskrift*, (79) 1, 58–69.
- Svensk sektorforskning*. Statsrådsberedningen Ds 1989: 3. Stockholm 1989.
- Tingsten, Herbert 1937. *Political Behavior. Studies in Election Statistics*. London: P. S. King & Son, Ltd

- Trent, John 1978. Political Science Beyond Political Boundaries: The International, Institutional Development of Political Science. *Participation*, Supplement, 44–66.
- Wallin, Gunnar 1986. Kunskap och kommunal politik. In: Olof Ruin et al. *Kunskap och politik*. Stockholm: Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms Universitet, 19–28.
- Westerståhl, Jörgen 1976. Författningsutredningen. *Statsvetenskaplig Tidskrift*, (79) 1, 2–11.
- Wittrock, Björn 1985. Dinosaurs or Dolphins? Rise and Resurgence of the Research-Oriented University. In: Björn Wittrock–Aant Elzinga (eds.) *The University Research System*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 13–37.
- 1986. Statskunskapen och samhällsutvecklingen. In: Olof Ruin et al. *Kunskap och politik*. Stockholm: Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms Universitet, 11–18.
- Wyller, Thomas Chr. 1986. Universitetsfaget: de frste ti år. In: Stein Kuhnle (ed.) *Det politiske samfunn*. Otta: Tano A. A., 21–35.